

μετρησὶν αὐτὸν καὶ ὕψος αὐτοῦ καὶ καταμέτρησεν αὐτὸν ἑξωθεν χρυσῷ καθαρῷ.

Salomon edificare domum Dei. Longitudo cubitorum sexaginta erat prima dimensio, et latitudo cubitorum viginti, et altitudo centum viginti; et deauravit ipsum intrinsecus auro puro (32) ⁷¹.

IN DANIELEM.

(Sim. DE MAGISTRIS, *Daniel secundum Septuaginta* ex codice Chisiano. Romæ 1772, in-folio, pag. 95; Mai, *Script. vet. collectio nova*, I, iii, ed. 1831, pag. 29-36, passim.)

MONITUM.

(HÆNEL, *De Hippolyto episcopo*, Göttingæ, 1858, p. 30.)

1.

Commentarii in Danielem fragmentum non exiguum titulo Hippolyto ascriptum (33), in quo explicantur cap. vii — xii, et ii, 31 seqq., publicavit Simon de Magistris ex codice Chisiano (34). Aliud præclarum fragmentum ejusdem commentarii edidit Angelus Maius (35), qui sibi proposuit ex illo commentario ea tantum edere, quæ inedita latebant. Cum nosset fragmentum, quod de Magistris publicaverat (36), apparet codicem Romanum complura complexum esse, quam quæ ex illo codice ipse edidisset; concludere tamen non licet, quæcunque in Chisiano codice leguntur, inveniri in Catena laudata. Itaque difficile videtur diducere quomodo alter codex sese habeat ad alterum, atque probare num uterque, an uter verus sit habendus. Comparato utroque codice intelligimus, eos non ita sese habere, ut alter altero perfici possit. Id quod facile intelligitur. Cap. vii, 4, enim explicatur latius apud Angelum Maium quam apud Simonem; adjungitur enim apud Maium quod historia docetur, promissa illa vere impleta esse. Quæ vero explicatio conjungi nequit cum iis, quæ proferuntur in codice Chisiano; nam eadem sententia, Sabuchodonosorum gloria privatum e regno pulsus esse, occurrit in utroque codice, ita ut, si quæ uterque habet, conjunctis in unum, eadem duplici modo legantur, id quod omnino fieri non potest. Idem valet de versu 5, ad quem apud Angelum Maium breviter eadem interpretatio adjuncta est, quam latius illustratam in codice Chisiano invenimus; apud Angelum Maium autem additur, cur comparati sint Persæ cum urso. Quæ in codice Chisiano ad versum 6 notata leguntur, contracta sunt apud Angelum Maium, sed adjungitur, cur interpreter putet, cum panthera esse comparatum Græcum regnum ejusque regem Alexandrum. Eodem modo diversa sunt, quæ in utroque codice leguntur (37) ad versum 7. Idem valet omnino de quatuor prioribus capitibus apud Simonem lectis. Si igitur cogimur, ut dicamus non omnia certe quæ in utroque codice inveniantur, posse partes esse ejusdem libri, inde tamen concludere non licet fragmentum alterum esse genuinum, alterum non genuinum, atque eo minus, quia sententiæ in eo prolata consentiunt, atque forma tantum, quia illæ vestitiæ sunt, diversa est. Aliis autem locis, quæ Angelus Maius proferit conveniunt iis quæ in codice Chis. leguntur; ita ut, si quæ edidit Angelus Maius, interjecissemus iis, quæ in hoc codice laudantur, perfectus videretur existere commentarius. Ita quæ apud Ang. Maium adnotata ad cap. ix, 21, inveniuntur, quadrant in ea quæ in codice Chis. exhibentur in initio capitis xi; quæ ad x, 12, in ea quæ in fine capitis xviii; quæ ad x, 16, et 18 et 20, locum tenere possunt ante verba καὶ τὸν πύλιν, in fine capitis xviii; quæ ad xii, 1—3, legi possunt ante cap. xii. Verbo tenus consentiunt quæ ad x, 6, apud Angelum Maium notantur cum iis, quæ capite xvi leguntur; eodem modo inveniuntur ad xii, 7, notata in capite xliii; atque eadem, quæ ad x, 13, exponuntur, habes cap. xxviii (38).

Cum igitur similitudo non exigua inter utrumque codicem cognoscatur, verisimile videtur, ab eodem esse auctore compositos illos in *Danielem* commentarios. Altamen mirum videretur, si idem vir conficisset duos in eundem librum commentarios. Quod ænigma ut solvamus, respiciendum nobis est ad Hippolyti librum *De Antichristo*, in quo (cap. 22-26) eadem leguntur, quæ paucis tantum omissis apud Simonem cap. 1-5 exhibentur. Cum autem mirum nobis visum sit, quod idem auctor dicitur eadem in quibus diversis libris scripsisse, in sententiam incidimus hanc, locum illum ex altero in alterum scriptum delatum esse. Sin vero quæ leguntur apud Simonem, cap. 1-5 desumpta sunt ex libro *De Antichristo*, sane fieri non potuit, ut quæ illo loco apud Simonem leguntur, consentiant cum iis quæ ad eundem Danielis locum notata invenimus in codice quem edidit Angelus Maius. Cum autem, quia ea quæ apud Simonem leguntur, magna ex parte perticienda sunt iis quæ in codice Vaticano exhibentur, concedendum sit, commentarium apud Simonem lectum ex toto in *Danielem* commentario excerptum esse: ve-

⁷¹ II Paral. iii, 1, 5, 6.

(33) Titulus sonat: Ἰππ. ἐπισκ. Γεωμ. τῆς τοῦ Δανιὴλ ὁράσεως καὶ τοῦ Ναβουχοδονόσορ ἐπιλύσεως ἐν πρώτῳ ἀμφοτέρων.

(34) Cf. ejus *Danielem secundum LXX* ex *Tetralypis* Origenis, Rom. 1772, p. 95 seqq. De codice ipso disserit in prefat. ad eundem librum p. xx et xxxvii sqq. Cf. T. D. Michaelis *Orientalische und exegetische Bibliothek*, Thl. 5, S. 153 sqq.; Thl. 4, S. 1 sqq.

(35) L. i, tom. I, pars. ii, p. 161 sqq. Invenit hoc in Catena Patrum in Danielem, de qua latius disserit in prefat. p. xxxvii sqq.

(36) Cf. l. i, p. 162, not. 1.

(37) Exempli causa afferimus, quæ adnotata sunt ad versum 5. Cf. Ang. Mai, p. 20: ἵνα ἐν τούτῳ (ὁ γὰρ δευτέρῳ) δεῖξῃ τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν. Τὰ δὲ πλεονάζοντα καλεῖ τὰ τρία ἔθνη λέγει οὖν, — ἦρχον αὐτὰ τὸ ὄθλον, — οἱ ἦσαν Μήδοι, Αἰσύριοι καὶ Βαβυλωνῖοι. Apud Simonem cap. 4, p. 96: Δεύτερον ὄθλον ὅρα ὅμοιον ἀρκτοῦ, ὅπερ ἦσαν Πέρσαι μετὰ γὰρ Βαβυλωνίους Πέρσαι διακράτησαν. Τὸ δὲ λέγειν τρία πλεονάζον ἐν τῷ στόματι αὐτῆς, τρία ἔθνη ἐδείξαι, Πέρσας, Μήδους, Βαβυλωνίους; ὅπερ δέδεικται μετὰ τὸν χρυσὸν ὁ ἀργυρὸς ἐν τῇ εἰκότι.

(38) Pro Μυχὰλ tantum legitur in codice Chis. ὁ λέγων.

guata, nunc per gratiam Domini omnia sanctis A
aperta sunt.

XX. Ipse enim erat perfectum sigillum et clavis Ecclesia: Qui aperit, et nemo claudit, et claudit, et nemo aperit¹⁴; sicut Joannes dicit, et idem rursus ait: Et vidi in dextra sedentis super thronum librum, scriptum intus et foris, signatum signaculis septem; et vidi angelum clamantem voce magna: Quis est dignus aperire librum, et solvere signacula ejus? et cetera. Et vidi in medio throni, et quatuor animalium Agnum stantem (tanquam) occisum, habentem cornua septem, et oculos septem, qui sunt septem spiritus Dei, missi in omnem terram, et venit, et accepit librum ex dextra sedentis super thronum, et quando accepit librum, quatuor animalia, et viginti B
quatuor seniores ceciderunt coram Agno, habentes citharas, et phialas aureas, plenas odoramentorum, quæ sunt orationes sanctorum, et canunt canticum novum, dicentes: Dignus es accipere librum, et aperire signacula ejus, quoniam occisus es, et emisisti nos Deo in sanguine tuo¹⁵. Accepit igitur librum, et solvit, ut quæ olim de ipso secreto dicta fuerant, nunc libere super tecta prædicentur¹⁶.
τοῦ· ὅτι ἐσφάγης, καὶ ἠγόρευας ἡμᾶς τῷ Θεῷ· ἔλυσεν, ἵνα τὰ πάλαι περὶ αὐτοῦ ἀποκρύφως τῶν κηρυχθῆ.

XXI. Ac propterea angelus Danieli quidem dicit: Signa sermones, quoniam in fine temporis visio; Christo vero non dicebatur, signa, sed solte quæ C
olim ligata erant, ut per gratiam ipsius cognoscamus nos voluntatem Patris, et credamus in eum, quem misit ille propter salutem hominum, Jesum Dominum nostrum. Dicit igitur: Revertetur, et edificabitur platea, et murus, (quod) omnino factum est. Cum enim populus reversus esset, urbem, et templum, et muros in circuitu ædificavit. Deinde ait: Post hebdomadas sexaginta duas consummantur tempora; et statuet pactum multis hebdomada una, et in dimidio hebdomadis auferetur sacrificium, et libamen, et (erit) in templo abominatio desolationum.

XXII. Cum enim sexaginta duæ adimpletæ fuerint hebdomades, et Christus adfuerit, et Evangelium in omni loco fuerit prædicatum, consummatis temporibus, una hebdomada relinquetur extrema, in qua aderit Elias, et Enoch, et in dimidio ipsius apparebit abominatio desolationis, (nempe) Antichristus, desolationem mundo annuntians. Cum vero ille advenerit, auferetur sacrificium, et libamen, quod modo ubique locorum a gentibus offertur Deo. His ita dictis aliam nobis visionem enarrat propheta; de nulla enim alia re sollicitus fuit, quam ut de omnibus futuris diligenter instrueretur, quæ ipso doctore nobis manifesta fierent.

¹⁴ Apoc. iii, 7. ¹⁵ Apoc. v, 1. ¹⁶ Matth. x, 27.

ἐσφραγίσθαι, τοῖς δὲ πιστεύουσιν ἠνεῶχθαι· τὰ μὲν οὖν πάλαι ἐσφραγισμένα νῦν διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου πάντα τοῖς ἁγίοις ἠνέωγεν.

XX. Αὐτὸς γὰρ ἦν ἡ τελεία σφραγίς, καὶ κλεῖς ἡ Ἐκκλησία· Ὁ ἀνοίγων, καὶ οὐδεὶς κλείει, καὶ κλείων, καὶ οὐδεὶς ἀνοίγει, ὡς Ἰωάννης λέγει, καὶ πάλιν ὁ αὐτός φησι· Καὶ εἶδον ἐπὶ τὴν δεξιὰν τοῦ καθημένου ἐπὶ τὸν θρόνον βιβλίον γεγραμμένον ἔσωθεν καὶ ἔξωθεν, ἐσφραγισμένον σφραγίσιν ἑπτὰ, καὶ εἶδον ἀγγέλων κηρῶσσοντα φωνῇ μεγάλῃ, Τίς ἄξιος ἀνοίξαι τὸ βιβλίον, καὶ λῦσαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ; καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τοῦ θρόνου, καὶ τῶν τεσσάρων ζώων, ἀρνίον ἐστῆκος ἐσφραγισμένον ἔχον κέρατα ἑπτὰ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἑπτὰ, ἃ εἰσιν ἑπτὰ πνεύματα τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀπεσταλμένα εἰς πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ἡλθε, καὶ ἔλαβε τὸ βιβλίον ἐκ τῆς δεξιᾶς τοῦ καθημένου ἐπὶ τοῦ θρόνου, καὶ ὅτε ἔλαβε τὸ βιβλίον τὰ τέσσαρα ζῶα, καὶ οἱ εἰκοσιτέσσαρες πρεσβύτεροι ἔπεσον ἐνώπιον τοῦ ἀρνίου, ἔχοντες κιθάρας, καὶ ψαλμοὺς χρυσᾶς γυμνοῦσας θυμιαμάτων, ὧς εἰσιν αἱ προσευχαὶ τῶν ἁγίων, καὶ ᾄδουσιν ᾠδὴν καινὴν λέγοντες· Ἄξιός ἐστι λαβεῖν τὸ βιβλίον, καὶ ἀνοίξαι τὰς σφραγίδας αὐτοῦ ἐν τῷ αἵματι σου. Ἐλαβεν οὖν τὸ βιβλίον, καὶ λαλοῦμενα, τῶν μετὰ παρήρησις ἐπὶ τῶν θυμια-

XXI. Καὶ διὰ τοῦτο τῷ μὲν Δανιὴλ λέγει ὁ ἄγγελος· Σφράγισον τοὺς λόγους, ὅτι εἰς καιροῦ πέρας ἡ ὥρα· τῷ δὲ Χριστῷ οὐκ ἐλέγετο σφράγισσον, ἀλλὰ λύσον τὰ πάλαι δεδεμένα· ἵνα διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ ἐπιγινώσκωμεν ἡμεῖς τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς, καὶ πιστεύσωμεν εἰς ὃν ἔκεινος ἀπέστειλεν, Ἰησοῦν τὸν Κύριον ἡμῶν ἐπὶ τῇ τῶν ἀνθρώπων σωτηρίᾳ· λέγει οὖν· Ἐπιστρέψετε, καὶ οἰκοδομηθήσεται πλάτεια, καὶ τείχος· ὅπως γεγένηται ἐπιστροφάς γὰρ ὁ λαὸς ὑποδόμησε τὴν πόλιν, καὶ τὸν ναὸν, καὶ τὸ τείχος κύκλῳ· ἔπειτα λέγει· Μετὰ τῆς ἑβδομάδος τὰς ἐξηκονταδύο, ἐκκενωθήσονται οἱ καιροί, καὶ διαθήσει διαθήκην πολλοῖς ἔθνομινς μία, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία, καὶ σπονδὴ, καὶ ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα τῶν ἐρημώσεων.

XXII. Τῶν γὰρ ἐξηκοντα δύο ἑβδομάδων πληρωθεῖσιν, καὶ Χριστοῦ παραγενομένου, καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἐν παντὶ τόπῳ κηρυχθέντος, ἐκκενωθέντων τῶν καιρῶν, μία ἑβδομάς περιλειφθήσεται ἡ ἐσχάτη, ἐν ᾗ παρέσται Ἡλίας, καὶ Ἐνώχ, καὶ ἐν τῇ ἡμίσει αὐτῆς ἀνοφανήσεται τὸ βδέλυγμα τῆς ἐρημώσεως, ἕως· ὁ Ἀντίχριστος ἐρημώσει τὸν κόσμον καταγγέλλων· οὗ παραγενομένου ἀρθήσεται θυσία, καὶ σπονδὴ, ἡ νῦν κατὰ πάντα τόπον ὑπὸ τῶν ἐθνῶν προσφερομένη τῷ Θεῷ. Τούτων οὕτως εἰρημένων, ἔτεραν πάλιν ὅπτασις διηγείται ἡμῖν ὁ προφήτης· οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἐμερίμνησεν, εἰ μὴ ἵνα πάντα ἀκριδῶς ἐκδιδαχθῇ τὰ μέλλοντα, καὶ ἡμᾶς ἐκδιδάσκων φανῇ.

¹⁷ Vocula ἕως expungenda.

XXIII. Λέγει γ' οὖν Ἐν ἔτει τρίτῳ Κύρου τοῦ βασιλέως Περσῶν λόγος ἀπεκαλύφθη τῷ Δανιήλ οὐ τὸ ὄνομα Βαλτάσαρ, καὶ ἀληθινὸς ὁ λόγος, καὶ δύναμις μεγάλη, καὶ σύνεσις ἐδόθη αὐτῷ ἐν τῇ ἐπιστάτῃ· ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκεῖναις ἐγὼ Δανιήλ ἤμην πενθῶν τρεῖς ἑβδομάδας ἡμερῶν, ἄρτον ἐπιθυμῶν οὐκ ἔφαγον, καὶ κρέας, καὶ οἶνος οὐκ εἰσῆλθεν εἰς τὸ στόμα μου, καὶ αἵμαμα οὐκ ἠλειψάμην ἕως πληρώσεως τριῶν ἑβδομάδων· ἐν ἡμέρᾳ τετάρτῃ τοῦ μηνὸς τοῦ πρώτου ἐκπειροζόμενός εἰμι, φησὶν, εἰκοσι καὶ μίαν ἡμέραν· εὐχόμενος τῷ θεῷ τῷ ζῶντι, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ ἀποκάλυψιν μυστηρίου· καὶ δὴ ἀκούσας Πατὴρ ἀπέστειλε Λόγον ἴδιον ἐνδεικνύμενος τὸ μέλλον ἀποθῆναι δι' αὐτοῦ· καὶ δὴ ἐγένετο παρὰ τὸν ποταμὸν τὸν μέγαν· ἔδει γὰρ ἐκεῖ τὸν Παῖδα δεικνυσθαι, ὅπου καὶ ἀμαρτίας ἀφίεναι ἤμελλε.

XXIV. Καὶ ἦρα, φησὶ, τοὺς ἐφθαλμούς μου· καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐνδεδυμένος βαυδίν· ἐν μὲν τῇ πρώτῃ ὁπτασίᾳ φησὶν, Ἰδοὺ ἀγγελος Γαβριήλ ἀπεσταλμένος· ἐνταῦθα δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ τὸν Κύριον ὁρᾷ, οὕτω μὲν τελείως ἀνθρώπου, ἐν σχήματι δὲ ἀνθρώπου φαινόμενον, καθὼς λέγει, καὶ ἰδοὺ ἀνὴρ ἐνδεδυμένος βαυδίν· τὸ γὰρ ποικίλον τῆς κλήσεως τῶν χαρισμάτων ἐνδεδυμένος ποικίλον χιτῶνα μυστηρίων· ἐπεδείκνυσεν ὅτι ἐκ διαφόρων χρωμάτων ἦν κατρητισμένος ὁ θεραπευτικὸς χιτῶν, τῶν ποικίλων ἐθνῶν παρουσίαν Χριστοῦ προσδεχομένων, ἵνα πολλοὶς χρώμασι καταρτισθῇαι δυναθῶμεν. Καὶ ἡ ὁσφύς αὐτοῦ περιεζωσμένη ἐν χρυσῷ ὠφείλ·

XXV. Τὸ δὲ ὠφέλ χρυσίον καθαρὸν σημαίνει, C οὗτο ἐκ τῆς Ἑβραϊκῆς εἰς τὴν Ἑλληνίδα μετατιθέμενον καθαρὰν γ' οὖν περιεζωσμένος περὶ τὴν ὁπλὴν ζώνην· πάντας γὰρ ἡμᾶς ἡμελλεν ὁ Λόγος, περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα τῇ ἰδίᾳ ἀγάπῃ ὡς ζώνην σφίγγας βαστάζειν· τὸ σῶμα τὸ τέλειον αὐτοῦ ἦν, ἡμεῖς δὲ μέλη ἐν τῷ σώματι αὐτοῦ ἡνωμένοι· καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Λόγου βασταζόμενοι. Καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ ὡς θαρσεῖς· θαρσεῖς δὲ ἐρμηνεύεται Αἰθίοπας (68)· τὸ γὰρ δυσεπίγνωστον αὐτοῦ ἦδη ὁ προφήτης προκατήγγειλεν, ὡς μελλήσει ἐνσαρκος ἐν κόσμῳ φανεῖς, δυσεπίγνωστος ἐσεσθαι πολλοῖς. Καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ὡς ἀστραπὴ, καὶ οἱ ἐφθαλμοὶ αὐτοῦ ὡς λαμπάδες πυρός· ἔδει γὰρ τὸ πυρῶδες, καὶ κριτικὸν τοῦ Λόγου προσημαίνεσθαι· ἵνα τοῖς ἀσεβέσι δικαίως τὸ πῦρ ἐπενέγκας, τοὺτους καταφλέξῃ.

XXVI. Προσέθηκε δὲ λέγων. Καὶ οἱ βραχίονες αὐτοῦ, καὶ οἱ πόδες ὅμοιοι χαλκῷ στιλβῶντι· ἵνα τὴν πρώτην τῶν ἀνθρώπων κλήσιν, καὶ τὴν δευτέραν τὴν ἐξ ἐθνῶν ὁμοίαν σημαίῃ· Ἐσονται γὰρ τὰ ἔσχατα ὡς τὰ πρῶτα· θήσω γὰρ τοὺς ἀρχοντας σου ὡς τὸ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ τοὺς ἡγουμένους σου ὡς τὸ πρότερον. Καὶ ἡ σὺνὴ αὐτοῦ, ὡς σὺνὴ ὀχλοῦ πολλοῦ. Πάντες γὰρ σήμερον οἱ εἰς αὐτὸν πιστεύοντες, τὰ λόγια φεγγόμεθα, ὡς διὰ στόματος αὐτοῦ λαλοῦντες τὰ ὑπ' αὐτοῦ προστεταγμένα.

XXIII. Ait igitur : In anno tertio Cyri regis Persarum verbum revelatum est Danieli cognomento Baltasar, et verbum verum, et fortitudo magna, et intelligentia data est ipsi in visione. In diebus illis ego Daniel iugebam tres hebdomadas dierum, panem desideriorum non comedi, et caro et vinum non introierunt in os meum, neque unguento unctus sum, donec complerentur tres hebdomades. In die quarta mensis primi humiliatus sum, inquit, viginti et uno die, obsecrans Deum viventem, et petens ab eo revelationem mysterii. Et profecto cum exaudisset Pater, misit Verbum suum, ostendens quid per ipsum eventurum esset, idque factum est prope flumen magnum; oportebat enim ibi Puerum ostendi, ubi etiam peccata dimissurus erat.

XXIV. Et levavi, inquit, oculos meos; et ecce vir vestitus baddin. In prima quidem visione inquit: Ecce angelus Gabriel missus; hic vero non ita, sed Dominum videt, non quidem perfecte hominem, sed in habitu hominis apparentem, sicut ait: Et ecce vir vestitus baddin; nam varietatem charismatum vocationis mystice significabat, indutus tunica variegata. Erat enim sacerdotalis vestis ex diversis coloribus concinnata, cum diversæ gentes adventum Christi expectarent, ut ex multis coloribus componi possemus. Et renes ejus accincti auro ophaz.

XXV. Ophaz vero ex Hebræo in Græcum versum, aurum purum significat. Puro igitur cingulo circa renes accinctus erat; nam omnes nos Verbum circa corpus suum stringens tanquam cingulum, propria charitate portaturum erat. Corpus ejus perfectum erat, nos vero membra in corpore ejus uniti, et ab ipso Verbo portati. Et corpus quasi Tharsis: Tharsis vero interpretando sunt Æthiopes; ejus namque cognoscendi difficultatem jam propheta prænuntiaverat, (nimirum) quod humanitate assumpta in mundo apparens, multis agnitu difficilis esset futurus. Et facies ipsius veluti fulgur, et oculi ipsius ut lampades ignis. Oportebat enim, ut præsignificaretur potestas Verbi judicialis et exurens, qua (nimirum) impiis ignem juste immittens comburet eos.

XXVI. Adjecit vero, inquiens: Et brachia ipsius, et pedes similes æri candentii; ut primam hominum vocationem, et alteram ex gentibus similem significaret: Erunt enim novissima sicut priora: ponam enim principes tuos sicut ab initio, et duces tuos sicut prius. — Et vox ipsius ut vox turbæ multæ. Omnes enim nos hodiernis diebus, qui in ipsum credimus, oracula loquimur, tanquam per os ipsius loquentes, quæ ab ipso mandata sunt.

⁶⁸ Isa. i, 27. ⁶⁹ Cf. Apoc. xix, 6. ⁷⁰ Μυστηριωδῶς, vel, μυστικῶς.

(68), Verisimilius multo Hippolytus nomen Tharsis interpretatur, quam hi qui in Tarsio Ciliciæ, et

alibi quærent. Origenes idem ait in *Lexico*, quod Marianneus edidit ex cod. Reg. 2282.

XXVII. Et post pauca, dicit ad ipsum: Nunquid *scis quare venerim ad te? et nunc revertar, ut praelier adversus principem Persarum: verumtamen annuntiabo, quod expressum est in Scriptura veritatis; et nemo est adiutor in his, nisi Michael princeps vester, et hunc reliqui ibi. Ex quo enim die dedisti faciem tuam, ut te affligeres in conspectu Domini Dei tui, exaudita est deprecatio tua, et missus sum ego, ut praelier adversus principem Persarum (quodam enim consilium fuerat, ne dimitteretur populus); ut igitur petitio tua celeriter fieret, restitisti ipsi ego, et reliqui ibi Michael.*

XXVIII. Et quis erat, qui loquebatur, nisi angelus, cuius curæ populus demandatus erat, sicut ait in lege Moysi: *Non procedam vobiscum, quia populus duræ cervicis est; sed angelus meus præcedet vobiscum* 78. Hic restitit in diversorio Moysi, quando serebat puerum incircumcisum in Ægyptum: neque enim fas erat ut Moyses, qui erat legatus et mediator legis, quique patrum sædus annuntiabat, adduceret puerum præputiatum, ne a populo haberetur pro pseudopropheta et seductore. *Et nunc, inquit, veritatem annuntiabo tibi. Poterat Veritas aliud quiddam præter veritatem annuntiare?*

XXIX. Dicit igitur ad eum: *Ecce tres reges surgent in Perside, et quartus ditabitur opibus magnis super omnes, et cum invaluerit divitiis suis, invadet omnia regna Græcorum. Surget vero rex fortis, et dominabitur potestate multa, et faciet quod placuerit ei, et cum steterit regnum ejus, conteretur, et dividetur in quatuor ventos cæli. Hæc quidem jam superius enarravimus, cum de quatuor bestiis verba fecimus: sed quoniam Scriptura nunc rursus (eandem) distincte exponit, necesse est ut nos quoque de iis iterum sermonem habeamus, ne Scripturam otiosam et sine explanatione relinquamus.*

πάλιν ἐξηγῆται, ἐξ ἀνάγκης δεῖ καὶ ἡμᾶς ἐκ δευτέρου ἀναπῶσαι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον.

XXX. *Adhuc tres reges, inquit, surgent in Perside, et quartus ditabitur opibus nimis; (quod) factum est; namque post Cyrum, surrexit Darius, deinde Artaxerxes. Tres hi fuerunt reges; completa est Scriptura. Et quartus ditabitur opibus nimis: quis hic, nisi Darius, qui regnavit, et gloriam assecutus est, quique divitiis abundavit, et in universa Græcorum regna insurrexit? Huic occurrit Alexander Macedo, ejusque regnum destruxit. Postquam autem hic Persas subjugavit, ipsius regnum in quatuor ventos cæli divisum est; e vivis enim excedens Alexander regnum suum in quatuor distribuit principatus. Et surget rex, et intrabit munitiones regis Ægypti.*

XXXI. Antiochus enim rex Syriæ fuit; hic centesimo et septimo anno regni Græcorum imperium

78 Exod. xxxii, 54; xxxiii, 5.

(68) Quæ sequuntur melius initio paragraphi sequentis collocarentur.

XXVII. Καὶ μετὰ βραχέα φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ οἶδας τί ἤλθοι πρὸς σέ; καὶ νῦν ἐπιστρέψω τοῦ πολεμῆσαι μετὰ ἀρχόντος Περσῶν· ἀλλ' ἡ ἀναγγελῶ τὸ γεγραμμένον ἐν Γραφῇ ἀληθείας, καὶ οὐκ ἔστιν οὐδεὶς ἀντεχόμενος περὶ τούτων, ἀλλ' ἡ Μιχαὴλ ἀρχὼν ἑμῶν, καὶ τούτων κατέλειπον ἐκεῖ· ἀφ' ἧς γὰρ ἡμέρας ἔδωκας τὸ πρόσωπόν σου κακωθῆναι ἐναντίον Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου, εἰσηκούσθη ἡ δέησίς σου, καὶ ἀπεστάλην ἐγὼ τοῦ πολεμῆσαι μετὰ ἀρχόντος Περσῶν· βουλὴ γάρ τις ἐγεγονεί, μὴ ἀποστέλλειν τὸν λαόν· ἵνα οὖν ἐν τάχει τὸ αἰτημὸν σου γένηται, ἀντέστην τούτῳ ἐγὼ, καὶ κατέλειπον ἐκεῖ Μιχαὴλ.

XXVIII. Καὶ τίς ἦν ὁ λέγων, ἀλλ' ἡ ὁ ἄγγελος ὁ τῷ λαῷ παραδεδομένος; ὡς λέγει ἐν τῷ νόμῳ Μωϋσέος· Οὐ μὴ πορευθῶ μεθ' ὑμῶν διὰ τὸ τὸν λαόν σκληροτράχηλον εἶναι· ἀλλ' ἡ ὁ ἄγγελός μου πορεύσεται μεθ' ὑμῶν. Οὗτος ἀντέστη ἐν τῷ καταλύματι Μωϋσέος, ἥνικα ἔφερεν ἀκροβυστίαν, τὸ παιδίον, εἰς τὴν Αἴγυπτον· ἐγὼ γὰρ ἦν ἐκτεκὼν, τὸν προσδύτην, καὶ μεσίτην νόμου γεγόμενον Μωϋσέα, καὶ διαθήκην πατέρων καταγγέλλοντα, ἐπάγεσθαι παῖδιον ἀκρόβυστον· ἵνα μὴ ὡς ψευδοπροφήτης, καὶ πλάνος νομισθῇ εἶναι ὑπὸ τοῦ λαοῦ. Καὶ νῦν, φησὶν, ἀλήθειαν ἀναγγελλῶ σοι. Ἐδύνατο ἡ Ἀλήθεια ἑτέρῳ τι παρὰ τὴν ἀλήθειαν ἀναγγεῖλαι;

XXIX. Φησὶν οὖν πρὸς αὐτόν· Ἰδοὺ τρεῖς βασιλεῖς ἀναστήσονται ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσῃ πλοῦτον μέγαν ὑπὲρ πάντας, καὶ μετὰ τὸ κρατήσῃ αὐτὸν τοῦ πλοῦτος αὐτοῦ, ἐκ-
C ἀναστήσεται πάσαις ταῖς βασιλείαις τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἀναστήσεται βασιλεὺς δυνατὸς, καὶ κυριεύσει κυρείας πολλῆς, καὶ ποιήσει κατὰ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ὡς ἂν στή ἡ βασιλεία αὐτοῦ, συντριβήσεται, καὶ διασπριβήσεται εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ. Ταῦτα μὲν ἦδη ἀνωτέρω διηγησάμεθα, ἥνικα περὶ τῶν τεσσάρων θηρίων λόγον ἐποιούμεθα· ἀλλ' ἐπειδὴ λεπτῶς ἡ Γραφὴ νῦν τὸν λόγον ποιῆσθαι, ἵνα μὴ ἀργῇ τὴν Γραφήν, καὶ

XXX. Ἐτι τρεῖς βασιλεῖς, φησὶν, ἀναστήσονται ἐν τῇ Περσίδι, καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσῃ πλοῦτον μέγαν· γεγέννηται μετὰ γὰρ Κύρον ἀνέστη Δαρείος· ἔπειτα Ἀρταξέρξης· τρεῖς οὗτοι γεγέννηται βασιλεῖς· πεπληρωται ἡ Γραφή. Καὶ ὁ τέταρτος πλουτήσῃ πλοῦτον μέγαν· τίς οὗτος ἀλλ' ἡ Δαρείος ὁ βασιλεύσας, καὶ ἐνδοξος γεννηθεὶς, δὲ ἐπλούτησε, καὶ ἐπανεστη πάσαις ταῖς βασιλείαις τῶν Ἑλλήνων· τοῦτο ἐπανεστη Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν, ὃς καθῆκε τὸ αὐτοῦ βασίλειον, καὶ μετὰ τὸ ὑποτάξαι αὐτὸν τοὺς Πέρσας, διηρέθη ἡ τούτου βασιλεία εἰς τοὺς τέσσαρας ἀνέμους τοῦ οὐρανοῦ· τελευτῶν γὰρ ὁ Ἀλέξανδρος διεῖλε τὴν βασιλείαν αὐτοῦ εἰς τέσσαρας ἀρχάς. (68) Καὶ ἀναστήσεται βασιλεὺς, καὶ εἰσελεύσεται εἰς τὰ ὑποσηρηγμένα βασιλείῳ Αἰγύπτου.

XXXI. Ἀντίοχος γὰρ γεγέννηται τῆς Συρίας βασιλεὺς· οὗτος ἐβασίλευσεν ἐν ἑκατοσὶ καὶ ἑξήκοντο

ἔτει βασιλείας Ἑλλήνων· καὶ δὴ τοῖς τότε καιροῖς Ἀπὸ πύλεμον συνάπτει πρὸς Πτολεμαῖον βασιλέα Αἰγύπτου, καὶ ὑπερισχύσας αὐτοῦ κρατεῖ· οὗτος ὑποστρέφων ἐξ Αἰγύπτου, ἀνέβη ἐπὶ Ἱερουσαλήμ, ἐπὶ ἔτει ἑκατοστῷ καὶ τρίτῳ· καὶ λαθὼν πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου, ἐπορεύθη εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ μετὰ δύο ἐτὶ ἡμερῶν ἀποστέλλει ὁ βασιλεὺς ἴδιον φορεῶντα εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἰουδαίας, ἀναγκάζειν τοὺς Ἰουδαίους, μεταβαίνειν ἀπὸ τῶν πατρῶων νόμων, τοῖς δὲ τοῦ βασιλέως δόγμασιν ὑποτάσσασθαι· ὅς παραγενόμενος, ἐνάγκαζεν αὐτοὺς λέγων· Ἐξέλθετε, καὶ ποιήσατε τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως, καὶ ζήσεσθε.

XXXII. Οἱ δὲ εἶπαν· Οὐκ ἐξελευσόμεθα οὐδὲ ποιήσομεν τὸ πρόσταγμα τοῦ βασιλέως· ἀποβατούμεθα ἐν τῇ ἀπλότητι ἡμῶν· καὶ ἀπέκτεινεν ἐξ αὐτῶν χίλιας ψυχὰς ἀνθρώπων. Πληροῦται οὖν τὰ πρὸς τὸν μακάριον Δανιὴλ λελαημένα· Ὅτι θλιβήσονται, καὶ ἀσθενήσουσιν οἱ δοῦλοί μου, ἐν λιμῷ, καὶ ἐν μαχαίρᾳ, καὶ ἐν αἰχμαλωσίᾳ. Λέγει δὲ Δανιήλ· Καὶ βοηθήσονται βοηθείαν μικράν· ἀνέστη γὰρ τότε Μатθίας, καὶ Ἰούδας ὁ Μακκαβαῖος, καὶ ἐβοήθησαν αὐτοῖς, καὶ ἐρύσαντο ἐκ χειρὸς Ἑλλήνων.

XXXIII. Ἐπληρώθη τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Γραφῇ· λέγει δὲ οὕτως· Καὶ εἰσελεύσεται θυγάτηρ τοῦ Νότου, πρὸς βασιλέα τοῦ Βορρᾶ, τοῦ ποιῆσαι μετ' αὐτοῦ συνθήκας· καὶ οὐ στησονται βραχίονες τοῦ ἀγνέτος αὐτῆς· καὶ συντριβήσεται, καὶ πεσεῖται καὶ αὐτὴ, καὶ ὁ ἄγων αὐτῆς. Γεγένηται γάρ τις αὕτη Πτολεμαῖς (69) βασιλεύουσα Αἰγύπτου· τότε δὲ ἐκπορεύεται ἅμα τοῖς δυσὶν υἱοῖς αὐτῆς Πτολεμαῖω, καὶ Φιλομήτορι, συνθήκας ποιησομένη πρὸς Ἀντίοχον βασιλέα τῆς Συρίας· καὶ δὴ ἐλθοῦσα κατὰ Σκυθόπολιν, ἐκεῖ ἀναιρεῖται· ὁ γὰρ ἄγων αὐτῆς, προέδωκεν αὐτῇ· τότε δὴ τότε οἱ δύο ἀδελφοὶ πόλεμον πρὸς ἀλλήλους συμβάλλουσι, καὶ ἀναιρεῖται ὁ Φιλομήτωρ, κρατεῖ δὲ ὁ Πτολεμαῖος.

XXXIV. Συμβολὴ τοίνυν πάλιν γίνεται Πτολεμαῖω πρὸς Ἀντίοχον· τοῦτ' ἐπέρχεται ὁ Ἀντίοχος· λέγει γὰρ οὕτως ἡ Γραφή· Καὶ ἐπαρυσθήσεται βασιλεὺς τοῦ Νότου πρὸς βασιλέα τοῦ Βορρᾶ, καὶ ἐκαναστήσεται σπέρμα ἐξ αὐτῆς· ποῖον δὲ σπέρμα, ἀλλ' ἡ Πτολεμαῖος ὅς συνῆψε πόλεμον πρὸς Ἀντίοχον· ᾧ ἐπεξελθὼν ὁ Ἀντίοχος, καὶ μὴ κατισχύσας αὐτοῦ, φυγὰς γενόμενος· ἀνέστρεψε πάλιν εἰς Ἀντιόχειαν, συναγαγὼν ὄχλον πλείονα· λαμβάνει τοίνυν πᾶσαν τὴν πανοπλίαν αὐτοῦ Πτολεμαῖος, καὶ ἄγει εἰς Αἰγύπτου· πληροῦται ἡ Γραφή ὡς λέγει Δανιήλ· Καὶ τοὺς θεοὺς αὐτῶν, καὶ τὰ χωνεύματα, καὶ πᾶν χρυσὸν ἐπιθυμητὸν εἰσολοίει εἰς Αἰγύπτου.

XXXV. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐξέρχεται Ἀντίοχος ἐκ δευτέρου πόλεμον ἐγείρων κατ' αὐτοῦ, ὅς ἤτησε τὸν Πτολεμαῖον· καὶ δὴ τούτων γενομένων, ἐπεγείρεται πάλιν ἐπὶ τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ὁ Ἀντίοχος, καὶ ἐξαποστέλλει τινὰ Νικάνορα μετὰ δυνάμεως πολλῆς, ὅπως

suscepit; ac profecto eisdem temporibus praelium cum Ptolemæo Ægypti rege committit, ac prævalens illius imperium obtinet. Hic ex Ægypto revertens anno tertio et centesimo Jerusalem ascendit, et universis domus Domini thesauris expilatis, iter Antiochiam versus instituit, et post duos annos dierum, in urbes Judææ mittit rex suum tributorum exactorem ad cogendos Judæos, ut a patris legibus desciscerent, regisque decretis sese subjicerent; qui cum advenisset, eos cogebat, inquires: Exite, et facite præceptum regis, et vivetis.

XXXII. Illi autem dixerunt: Neque exhibimus, neque faciemus præceptum regis; moriemur in simplicitate nostra: et interfecit ex eis mille animas hominum. Adimpleta sunt igitur, quæ ad beatum Daniele dicta sunt: Quia tribulationem patientur, et infirmabuntur servi mei in fame, et in gladio, et in captivitate. Pergit vero Daniel: Et sublevarunt auxilio parvulo; surrexit enim tunc temporis Matthias, et Judas Machabæus, qui opem illis tulerunt, et ex Græcorum manu eos eripuerunt.

XXXIII. Evenit ergo, quod dictum est in Scriptura. Prosequitur autem ita: Et ingreditur filia [regis] Austri ad regem Aquilonis, ut fœdus cum ipso faciat; et non stabunt brachia ducentis ipsam, et conteretur, et cadet ipsa, et qui ducit eam. Ipsa enim fuit quædam Ptolemæa Ægypti regina, quæ tunc temporis egreditur cum duobus filiis suis Ptolemæo et Philometore, fœdus cum Antiocho Syriæ rege initura. Et quidem cum prope Scythopolim pervenisset, illic interficitur; qui enim ducebat eam, prodidit eam. Tunc vero tunc duo fratres praelium inter se committunt, et Philometore c vivis sublato, Ptolemæus imperium obtinet.

XXXIV. Bellum igitur rursus Ptolemæus adversus Antiochum instruit, cui occurrit Antiochus: ait enim Scriptura: Et surget rex Austri adversus regem Aquilonis, et surget semen ex ipsa; quale semen nisi Ptolemæus, qui cum Antiocho praelium commisit? Cui occurrens Antiochus, cum in eum non prævaluisset, fuga arrepta, rursus Antiochiam rediit, exercitum majorem comparaturus. Universam igitur armaturam ipsius sumit Ptolemæus, inque Ægyptum asportat: completur Scriptura, sicut ait Daniel: Et deos eorum, et sculptilia, et omne aurum pretiosum ducet in Ægyptum.

XXXV. Et post hæc iterum egreditur Antiochus bellum adversus eum instaurans, qui de Ptolemæo victor evasit. Hisce profecto gestis rursus in filios Israel impetum facit Antiochus, et quemdam Nicanorem cum magnis copiis ablegat, ut Judæos de-

* I Mac. II, 55.

(69) Cleopatram innuere videtur Phylæonis uxorem, nepemque; nam Lathurus aliquando Philo-

metor dictus est, ἐπὶ γλευκρῷ, ut Pausanias in Atticis. Cætera tamen ab historia recedunt.

bellet, quo tempore Judas post obitum Matthiae populi principatum obtinebat, et cætera uti scripta sunt in libro Machabæorum. His peractis, ait rursus Scriptura : *Et surget alius rex, et hic prævalebit super terram; et surget rex Austri, et filiam ejus accipiet uxorem.*

XXXVI. Insurget enim quidam Alexander Philippi filius, qui suo tempore stans contra Antiochum, prælio inito ipsum interficit, et regno potitur. Tunc mittit ad Ptolemæum Ægypti regem, dicens : Da mihi filiam tuam Cleopatram uxorem; eamque Alexandro nuptui dat; adimpletur Scriptura, cum dicit : *Et accipiet filiam ejus in uxorem; sed ait : Et corrumpet eam, et non erit ejus uxor.* Vere et hoc adimpletum est; cum enim ipsi Ptolemæus filiam suam dedisset, revertens, et regnum Alexandri gloriosum et admiratione dignum conspiciens, hujus desiderio captus, subdole cum Alexandro verba faciebat, quemadmodum ait Scriptura : *Et ad mensam mendacium loquentur duo reges.* Ac sane reversus Ptolemæus in Ægyptum, cum ingentem exercitum comparasset, urbem invasit, quo tempore Alexander profectus fuerat in Ciliciam.

XXXVII. Quamobrem cum regionem Ptolemæus invaderet, præsidia per urbes disposuit, Judæaque occupata, ad filiam ire perrexit, ac litteras ad Demetrium in insulis misit, dicens : Egredere, et accede huc, et dabo tibi filiam Cleopatram uxorem; Alexander enim me interficere quæsit. Venit igitur Demetrius, et cum Ptolemæus eum excepisset, filiam uxorem, quæ erat Alexandri, ipsi dat. Perticitur quod dictum est : *Et corrumpet eam, et non ipsius erit.* Occiso Alexandro, Ptolemæus duo regum insignia capiti suo imponit, Syriæ scilicet et Ægypti, quibus redimitus die tertia e vivis excedit. Adimpletur quod expositum est in Scriptura : *Et non dabunt ei honorem regni; mortuus est enim, neque ab omnibus ut rex honorem accepit.*

XXXVIII. Cum igitur enarrasset propheta quæ jam acciderant ac temporibus sunt perfecta, aliud nobis mysterium rursus prædicit, novissima tempora demonstrans; ita enim loquitur : *Et surget alius rex impudens, et elevabitur adversus omnem Deum, et magnificabitur, et loquetur magnifica, et dirigetur, donec compleatur iracundia, etc. Et hi salventur de manu ejus Edom, et Moab, et principum filiorum Ammon. Et extendet manum suam in*

Ἀ ἐκπολεμήσῃ τοὺς Ἰουδαίους; ἦνίκα τοῦδ' αὖ μετὰ τὴν τελευτὴν Ματθαίου ἤρχε τοῦ λαοῦ, καὶ τὰ ἐξῆς, ὡς γέγραπται ἐν τῷ Μακκαβαϊκῷ· τοῦτων γενομένων, λέγει πάλιν ἡ Γραφή· *Καὶ ἐπαναστήσεται ἕτερος βασιλεὺς, καὶ οὗτος κατισχύσει ἐπὶ τῆς γῆς· καὶ ἐπαναστήσεται βασιλεὺς τοῦ Νότου, καὶ γε τὴν θυγατέρα αὐτοῦ λήψεται εἰς γυναῖκα.*

XXXVI. Γίνεται γάρ τινα Ἀλέξανδρον ἀναστῆναι υἱὸν Φιλίππου (70), οὗτος κατὰ τὸν καιρὸν ἐπαναστήσεται Ἀντίοχῳ (71), καὶ πολεμήσας αὐτὸν ἀναίρει, κρατεῖ δὲ τῆς βασιλείας· τότε ἀποστέλλει πρὸς Πτολεμαῖον τὸν βασιλεῖα Αἰγύπτου, λέγων· Δός μοι τὴν θυγατέρα σου Κλεοπάτραν εἰς γυναῖκα· καὶ δίδωσι τῷ Ἀλέξανδρῳ εἰς γυναῖκα· πληροῦται ἡ Γραφή ὡς λέγει· *Καὶ λήψεται τὴν θυγατέρα αὐτοῦ εἰς γυναῖκα*· λέγει δὲ· *Καὶ διαφθερεῖ αὐτήν, καὶ οὐκ αὐτοῦ ἔσται γυνή.* Ἀληθῶς καὶ τοῦτο πεπληρωται· ἦνίκα γὰρ αὐτῷ ἔδωκε Πτολεμαῖος τὴν ἰδίαν θυγατέρα, ἐπιστρέφων εἶδε τὴν βασιλείαν Ἀλεξάνδρου θαυμαστήν, καὶ ἔνδοξον· ἥς κατεπίθυμος γενόμενος ὑποῦλως ἐλάλει τῷ Ἀλέξανδρῳ ὡς λέγει ἡ Γραφή· *Καὶ ἐπὶ τραπέζης ψευδῇ λαλήσουσιν ἀμφοτέρω βασιλεῖς*· καὶ δὴ πορευθεὶς Πτολεμαῖος εἰς Αἴγυπτον, καὶ στρατολογήσας δύναμιν πολλήν, ἐπέλθε τῇ πόλει ἦνίκα Ἀλέξανδρος ἐπορεύθη εἰς Κιλικίαν.

XXXVII. Ἐπιβαίνων τοίνυν ὁ Πτολεμαῖος τῇ χώρῃ, φρουρὰν ἔταξε κατὰ πόλεις, κρατήσας τε τῆς Ἰουδαίας, ἦλθε πρὸς τὴν θυγατέρα, καὶ ἐξαπέστειλε γράμματα πρὸς Δημήτριον ἐν ταῖς νήσοις, λέγων· Ἐξέλθε καὶ ἐλθε ἐνθάδε, καὶ δώσω σοι τὴν θυγατέρα μου Κλεοπάτραν εἰς γυναῖκα, ὅτι Ἀλέξανδρος ἐζητήσεν ἀποκτείνειν μὲ· ἔρχεται τοίνυν ὁ Δημήτριος, καὶ λαβὼν ὁ Πτολεμαῖος δίδωσιν αὐτῷ τὴν γενομένην Ἀλεξάνδρου· πληροῦται τὸ εἰρημένον· *Καὶ διαφθερεῖ αὐτήν, καὶ οὐκ αὐτοῦ ἔσται.* Ἀναίρεται ὁ Ἀλέξανδρος· περιτίθεται τὰ δύο διαδήματα ὁ Πτολεμαῖος, Συρίας καὶ Αἰγύπτου, ἅτινα περιόμενος τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ τελευτᾷ· πληροῦται τὸ εἰρημένον ἐν τῇ Γραφῇ· *Καὶ οὐ δώσουσιν αὐτῷ δόξαν βασιλείας*· ἀπέθανε γάρ, καὶ οὐκ ἔλαβε δόξαν ὑπὸ πάντων ὡς βασιλεὺς.

XXXVIII. Διηγρησάμενος οὖν ὁ προφήτης τὰ τῶν συμβάντα καὶ χρόνους τελεσθέντα, ἕτερον πάλιν ἡμῖν μυστήριον καταγγέλλει, ἐσχάτων καιρῶν ποιούμενος ἐνδείξιν, λέγει γὰρ οὕτως· *Καὶ ἀναστήσεται ἕτερος βασιλεὺς ἀναιδής· καὶ ὕψωθήσεται ἐπὶ αὐτὰ θεὸν, καὶ μεγαλυνθήσεται, καὶ λαλήσει ὑπερήφανα, καὶ κατευνηγεῖ, μέχρις οὗ συντελεσθῇ ἔργη, καὶ τὰ ἐξῆς· καὶ οὗτοι διασωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ Ἐδὼμ, καὶ Μωάβ, καὶ ἀρχὴ νῶν*

(70) Alexandrum I intelligit Syriæ regem, de quo liber I Machab., cap. x. Is licet Antiochi Epiphanis filius ab senatu Rom. etiam habitus, incertam tamen originem vel ipse agnovit, cum Theopator dici voluit. Livio est homo ignotus, et incertæ stirpis; adeoque Hippolytus martyri quemdam Alexandrum scripsit, ut ex codicis margine Philippi filius irrepsisse videatur. Alios quoque titulos adhibuit, veluti Evergetis, ac Bala, qui ad matrem falso relatus est. Nedom quippe in Oriente, sed et apud Græcos pro regio is titulus est habitus, veluti apud Æschy-

lum, Βαλὴν, ἀρχαῖος Βαλὴν· *O rex, antique rex* (Pers., v. 659). Ibiq. Scholiastes : Βαλὴν ὁ βασιλεὺς λέγεται. Εὐφορίων δὲ φησι Θουρίων εἶναι τὴν διάλεκτον. Balen, rex dicitur : Euphorion autem e Thuriurum repetit dialecto. Quemadmodum vero Baal et Belus ex eodem est ἡνὶ sive ἡν, ita is Alexander Balles, aut Belus etiam dicitur. Justinus pariter Balam quemdam, ut S. Hippolytus, ipsum appellat. Nummi cum ejus et Cleopatraz uxoris effigie etiamnum existant.

(71) Ἀντίοχῳ, i. e. Δημητρίῳ.

Ἀμμών. Καὶ ἐκτενεῖ τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν· καὶ ἡ γῆ Αἰγύπτου οὐκ ἔσται εἰς σωτηρίαν· καὶ κυριεύσει ἐν τοῖς ἀποκρύφοις τοῦ χρυσοῦ, καὶ τοῦ ἀργυρίου, καὶ πᾶσι τοῖς ἐπιθυμητοῖς Αἰγύπτου, καὶ Αἰθῶν, καὶ Αἰθιοπῶν ἐν τοῖς ὀχυρώμασιν αὐτῶν.

XXXIX. Ταῦτα μὲν οὖν οὕτως ὁ προφήτης διγγέεται περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου, ὃς ἔσται ἀναιδής, πολεμοτρόφος καὶ τύραννος, ὃς ὑπὲρ πάντας βασιλεῖς, καὶ πάντα θεὸν ἐπαρθείς, οἰκοδομήσει τὴν Ἱερουσαλήμ πόλιν, καὶ τὸν ναὸν ἀναστήσει· τούτῳ προσκυνήσουσιν ὡς θεῷ οἱ ἀπειθεῖς, καὶ τούτῳ γόνυ κλινούσιν, ὑπονοοῦντες αὐτὸν εἶναι τὸν Χριστόν· οὗτος ἀνέλκει τοὺς δύο μάρτυρας, καὶ προδρόμους Χριστοῦ κηρύσσοντας τὴν ἐνδοξὸν αὐτοῦ ἀπ' οὐρανῶν βασιλείαν· ὡς λέγει· Καὶ δώσω τοῖς δυσὶ μάρτυρά μου, καὶ προσητεύσουσιν ἡμέρας χίλλας διακοσίας ἐξήκοντα, περιβεβλημένοι σάκκους· καθὼς καὶ τῷ Δανιὴλ εἶρηκε· Καὶ διαθήσει διαθήκην πολλοῖς, ἐβδομάς μία, καὶ ἔσται ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἐβδομάδος, ἀρθήσεται μου ἡ θυσία, καὶ ἡ σπονδή, ἵνα δειχθῇ ἡ μία ἐβδομάς εἰς δύο μεριζομένη· τῶν μὲν δύο μαρτύρων τρία ἡμῖς ἐτη κηρυσσάντων, τοῦ δὲ Ἀντιχρίστου, τὸ ἐπίλοιπον τῆς ἐβδομάδος τοὺς ἁγίους πολεμοῦντος, καὶ τὸν κόσμον ἐρημύοντος, ἵνα πληρωθῇ τὸ εἰρημένον· Καὶ δώσουσι βδέλυγμα ἐρημώσεως ἡμέρας χίλλας διακοσίας ἐνενήκοντα.

XL. Δύο οὖν βδελύγματα εἶρηκε Δανιὴλ, ἓν μὲν ἀφανισμοῦ, ἓν δὲ ἐρημώσεως· τί τὸ ἀφανισμοῦ, ἀλλ' ἢ ὁ ἔσθλην ἐκεῖ κατὰ τὸν καιρὸν Ἀντίοχος; καὶ τί τὸ τῆς ἐρημώσεως, ἀλλ' ἢ καθόλου ὡς παρῆσται ὁ Ἀντίχριστος; Καὶ οὗτοι σωθήσονται ἐκ χειρὸς αὐτοῦ, Ἐδὼμ, καὶ Μωάβ, καὶ ἀρχὴ υἱῶν Ἀμμών. Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ συνερχόμενοι αὐτῷ διὰ τὴν συγγένειαν, καὶ βασιλεῖα αὐτῶν πρῶτοι ἀναγορεύοντες· οἱ μὲν Ἐδὼμ εἰσὶν υἱοὶ Ἡσαῦ οἱ κατοικοῦντες τὸ ὄρος Σειρ· Μωάβ δὲ καὶ Ἀμμών, οἱ ἐκ τῶν δύο θυγατέρων αὐτοῦ γεγεννημένοι, ὡς καὶ Ἡσαῖος λέγει· Καὶ πετασθήσονται ἐν πλοίοις ἀλλοφύλων θάλασσον, ἡμὰ προνομύσουσιν, καὶ οἱ ἀπὸ ἀνατολῶν ἔλθουσιν, καὶ οἱ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ βορρᾶ, δώσουσι δόξαν· οἱ δὲ υἱοὶ Ἀμμών πρῶτοι υπακούσονται. Οὗτος ὑπ' αὐτῶν βασιλεὺς ἀναγορευθεὶς, καὶ ὑπὸ πάντων ὀχλασθεὶς, καὶ βδέλυγμα ἐρημώσεως τῷ κόσμῳ γενηθεὶς κρατήσει ἡμέρας χίλλας διακοσίας ἐνενήκοντα. Μακάριος ὁ ὑπομείνας, καὶ φθάσας εἰς ἡμέρας χίλλας τριακοσίας τριάκοντα πέντε· τοῦ γὰρ βδελύγματος παραγενομένου, καὶ πολεμοῦντος τοὺς ἁγίους, ὃς ἂν ὑπερβῇ τὰς ἡμέρας αὐτοῦ, καὶ ἐγγίσῃ εἰς ἡμέρας τεσσαράκοντα πέντε, ἐτέρας ἐγγιζούσης πεντηκοστῆς, ἐφθασεν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν· ἔρχεται μὲν ὁ Ἀντίχριστος, καὶ εἰς μέρος τῆς πεντηκοστῆς, τὴν δὲ βασιλείαν οἱ ἅγιοι ἅμα Χριστῷ κληρονομήν μελλουσι.

XLI. Τούτων οὕτως εἰρημένων, λέγει ὁ Δανιὴλ· Καὶ ἰδοὺ δύο ἄνδρες εἰστήκασαν, εἰς ἐντεῦθεν τοῦ χειλὸς τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἰς ἐντεῦθεν, καὶ ἀπεκρίθησαν τῷ ἀνδρὶ τῷ ἑστηκότι ἐπὶ τὸ χεῖλος

A terram; et terra Aegypti non erit in salvationem. Et dominabitur in absconditis auri et argenti, et in omnibus pretiosis Aegypti, et Libyæ, et Aethiopum in propugnaculis eorum.

XXXIX. Hæc igitur propheta ita enarrat de Antichristo, qui erit impudens, belli avidus, et tyrannus, qui super omnes reges omnemque Deum elatus, urbem Jerusalem reparabit, et templum excitabit; hunc adorabunt veluti Deum refractarii, huic genuflectent, existimantes ipsum esse Christum; hic duos testes et Christi præcursores, gloriosum ipsius e cælis regnum prædicantes, de medio tollet; sicut ait: Et dabo duobus testibus meis, et prophetabunt diebus mille ducentis sexaginta, amicti saccis¹; quemadmodum et Danieli dixit: Et confirmabit pactum multis hebdomada una, et erit in dimidio hebdomadis, auferetur sacrificium meum et libamen, ut ostendatur una hebdomada in duas divisa. Nam duo quidem testes tribus cum dimidio annis prædicabunt, in reliquo vero hebdomadæ Antichristus sanctos bello persequetur, mundumque desolabit, ut adimpleatur, quod dictum est: Et dabunt abominationem desolationis diebus mille ducentis nonaginta.

XL. Duas igitur abominationes prædixit Daniel, unam quidem destructionis, alteram vero desolationis. Quænam est illa destructionis, nisi quam ibi ad tempus statuit Antiochus? quæ vero desolationis, nisi quæ erit ubique locorum, quando adierit Antichristus? Et hi salvabuntur e manu ipsius, Edom, et Moab, et principum filiorum Ammon; hi enim sunt, qui sese ipsi propter consanguinitatis necessitudinem consociant, primique ipsum regem appellantes. Idumæi quidem sunt filii Esau in monte Seir habitantes; Moabitæ vero et Ammonitæ, qui ex duabus ipsius filiis sunt propagati, sicut etiam Isaias dicit: Et extendent se in navibus alienigenarum, simul mare deprædabuntur, et qui ab ortu solis, qui ab occidente et aquilone dabunt gloriam, filii vero Ammon primi obediant². Hic ab ipsis rex salutatus, et ab omnibus glorificatus, et mundo abominatio desolationis effectus, diebus mille ducentis nonaginta dominabitur. Beatus qui sustinerit usque ad dies mille trecentos triginta quinque; nam abominatione adveniente, et sanctos vexante, quicumque illius dies superaverit, et accesserit prope ad dies quadraginta quinque, aliis quinquaginta accedentibus, adveniet regnum cælorum. Venit quidem Antichristus etiam in partem quinquagesimæ; regnum vero sancti cum Christo hæreditaturi sunt.

XLI. His ita enarratis, ait Daniel: Et ecce duo viri steterunt, unus hinc super ripam fluminis, et alius inde, et responderunt viro qui stabat super aquas fluminis, et dixerunt illi: Usquequo finis sermonum

¹ Apoc. xi, 3. ² Isa. xi, 11.

mirabilem, quos locutus es? Et audi viſum, qui indutus erat baddin, qui ſtabat ſuper aquas fluminis, et elevavit dexteram ſuam, et ſiniſtrum in cælum, et juravit per viventem in æternum: quia in tempus, et tempora, et dimidium temporis, cum completa fuerit diſperſio, cognoscentur univerſa hæc. αἰῶνας, ὅτι εἰς καιρὸν, καιροὺς, καὶ ἡμῖν καιροῦ, ἐν τῷ ſυντελεσθῆναι διαſκορπισμὸν, γνῶσται ταῦτα πάντα.

XLII. Quinam autem erant duo viri, qui ſtabant apud ripam fluminis, niſi lex et prophetæ? et quis erat, qui ſtabat ſuper aquam, niſi hic ipſe, de quo ipſi olim prophetarunt; qui novissimis temporibus in Jordane manifeſte teſtimonium accepturus erat a Patre, et a Joanne populo fidenter erat ostendendus, qui kaſty ſcribæ circa renes ferebat, et baddin tunica variis coloribus diſtincta erat indutus. Hi igitur interrogant eum, ſcientes quod ipſi datum eſſet omne imperium et poteſtas, ut accurate diſcant ab eo, quando iudicium de mundo eſſet facturus, ei quo tempore, quæ ab ipſo elocuta erant, adimplenda forent. Ille vero volens eos omnino certos reddere, elevavit dexteram ſuam, et ſiniſtram in cælum, et juravit per viventem in æternum. Quis, per quem juravit? Filius videlicet per Patrem, dicens: Vivit Pater in æternum, niſi in tempus, et tempora, et dimidium temporis, cum completa fuerit diſperſio, cognoscentur hæc omnia.

XLIII. Quod vero ipſe ambas manus extendit, per hoc paſſionem demonſtravit; quod autem dixerit, in tempus, et tempora, et dimidium temporis, cum completa fuerit diſperſio, tres cum dimidio annos Antichriſti ſignificavit. Tempus enim annum, et tempora duos annos, dimidium vero temporis dimidium anni intelligit. Hi ſunt mille ducenti nonaginta dies, quos prædixit Daniel, cum adimpleta fuerit paſſio, et facta fuerit diſperſio, præſente Antichriſto; in diebus illis cognoscentur univerſa hæc. Et a tempore, quo ablatus fuerit iuge ſacrificium, etiam dies mille ducenti nonaginta computandi ſunt; abundabit iniquitas, ſicut etiam Dominus dicit: Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum².

XLIV. Quod enim prævaricatione facta excitentur diſſidia, nullum dubium eſt, ſed diſſidiis exortis refrigescit charitas. Et illud: Beatus qui perſeveraverit, et pervenerit ad dies mille trecentos triginta quinque, notandum eſt, ſicut dixit Dominus: Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. Quamobrem univerſalem prævaricationem minime exſpectemus, ne iniquitas abundet, et occupet nos abominatio deſolationis, ſcilicet adverſarius. Et dixit ipſi, uſque ad vespas, quod eſt uſque ad conſummationem; et mane: quid eſt mane? dies reſurrectionis. Initium enim eſt alterius ſæculi, quemadmodum initium diei eſt mane. Dies autem mille quadringenti ſunt lumen mundi; cum enim

τοῦ ποταμοῦ, καὶ εἶπαν αὐτῷ· Ἔως πότε τὸ πέρας τῶν λόγων τῶν θυμαſτῶν ὧν ἐλάληſας; καὶ ἤκουσα τοῦ ἀνδρός τοῦ ἐνδεδυμένου τὸ βαδδῖν, ὃς ἦν ἐπάνω τοῦ ὕδατος τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἔβωσε τὴν δεξιάν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀριſτεράν αὐτοῦ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὡμοſεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ὡμοſεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας, καὶ ὡμοſεν ἐν τῷ ζῶντι εἰς τοὺς αἰῶνας.

XLII. Τινες οὖν ἦσαν οἱ δύο ἄνδρες οἱ ἐπὶ τῆς παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἢ ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται; καὶ τίς ἦν ὁ ἐπὶ τῆς ἐπάνω τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ αὐτὸς οὗτος περὶ οὗ αὐτοὶ πάλα προεκήρυξαν; ἔς ἐμελλεν ἐπ' ἐσχάτων ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ φανερώς ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μαρτυρεῖſθαι, καὶ ὑπὸ Ἰωάννου τῷ λαῷ παρῥηſία δείκνυſθαι· ὁ τὸ κάſτυ τοῦ γραμματέως περὶ τὴν ὀσφὺν φέρων, καὶ τὸ βαδδῖν τὸν περιλάον χιτῶνα ἐνδεδυμένος. Οὗτοι οὖν πυνθάνονται αὐτοῦ, εἰδότες ὅτι αὐτῷ ἐδόθη πᾶσα ἀρχὴ καὶ ἐξουſία· ἵνα μάθωσι παρ' αὐτοῦ ἀκριβῶς πότε μέλλει ἐπάγειν τῷ κόσμῳ τὴν χρίσιν, καὶ πότε τὰ ὑπ' αὐτοῦ λελαλημένα πληρωθῆſεται· ὁ δὲ κατὰ πάντα τρόπον πείθειν τοὺς βουλόμενος ἐπήγε τὴν δεξιάν αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀριſτεράν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ὡμοſε κατὰ τοῦ ζῶντος εἰς τὸν αἰῶνα· τίς κατὰ τίνος ὡμοſεν; Πᾶς δηλονότι κατὰ τοῦ Πατρὸς, λέγων· Ὅτι ὅτι ὁ Πατὴρ εἰς τὸν αἰῶνα, εἰ μὴ εἰς καιρὸν, καὶ καιροὺς, καὶ ἡμῖν καιροῦ, ἐν τῷ ſυντελεσθῆναι διαſκορπισμὸν γνῶσται ταῦτα πάντα.

XLIII. Τὸ οὖν ἐκτείνειν αὐτὸν τὰς δύο χεῖρας, δι' αὐτοῦ τὸ πάθος ἔδειξε· τὸ δὲ εἰπεῖν εἰς καιρὸν, καὶ καιροὺς, καὶ ἡμῖν καιροῦ ἐν τῷ ſυντελεσθῆναι διαſκορπισμὸν, τὰ τρία ἡμῖν ἔτη τοῦ Ἀντιχρίſτου ἐσήμανε· καιρὸν γὰρ λέγει ἐνιαυτὸν, καὶ καιροὺς δὲ δύο ἔτη, ἡμῖν δὲ καιροῦ ἡμῖν ἐνιαυτοῦ· αὐταλεῖſται αἱ χίλιναι διακόſαι ἐνετηκότα ἡμέραι, ὥς προεῖπε Δανιὴλ ἐν τῷ ſυντελεσθῆναι τὸ πάθος, καὶ γενέſθαι διαſκορπισμὸν παρόντος τοῦ Ἀντιχρίſτου· ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις γνῶσονται ταῦτα πάντα· καὶ ἀπὸ καιροῦ παραλλάξεως τοῦ ἐντελεχίſμου, καὶ τὸ ἡμέραι χίλιναι διακόſαι ἐνετηκότα ψηφισόμενόν ἐστι πληθυνθῆſεται ἡ ἀνομία, καθὼς καὶ ὁ Δεσπότης λέγει· Διὰ τὸ πληθυνθῆναι τὴν ἀνομίαν, ψυγῆſεται ἡ ἀγάπη τῶν πολλῶν.

XLIV. Ὅτι γὰρ τῆς παραλλάξεως γενομένης τὰ σχίσματα γέγονεν, οὐκ ἀμφιβολόν· τῶν σχισμάτων δὲ γενομένων πέφυκται ἡ ἀγάπη· καὶ τὸ· Μακάριος ὁ ὑπομείνας, καὶ θβάſας ἡμέρας χιλίας τριακοſίας τριάκοντα πέντε, ἐſτι χριſτὸν, ὡς εἶπεν ὁ Δεσπότης· Ὁ δὲ ὑπομείνας εἰς τέλος οὗτος ſωθῆſεται. Καθ' ὅλου τοίνυν τὴν παραλλάξιν μὴ παραβεβῶμεθα, ἵνα μὴ ἡ ἀνομία πληθυνθῇ, καὶ καταλάβῃ τὸ βέλυνγμα τῆς ἐρμηνείας, τοῦτέστιν ὁ ἀντικείμενος· καὶ εἶπεν αὐτῷ· Ἔως ἐς πέρας, τοῦτέστι μέχρι τῆς ſυντελείας· καὶ πρῶτ' ὅπερ ἐſτὶ πρῶτ'· ἡ ἡμέρα τῆς ἀναστάſεως· ἀρχὴ γὰρ ἐſτὶν ἐτέρου αἰῶνος, ὡς ἀρχὴ ἡμέρας, ἡ πρῶτ'· τὸ δὲ ἡμέραι χίλιναι τετρακόſαι, ἐſτι φῶς κόσμου· τοῦ γὰρ φωτὸς φανέντος ἐν τῷ κόσμῳ, τοῦ

² Matth. xxiv, 12.

ειπόντος· Ἐγὼ εἰμὶ τὸ φῶς τοῦ κόσμου, καθαρὶ-
σθήσεται τὸ ἄγιον, ὡς εἴρηκεν, ὁ ἀντικείμενος··
οὕτως γὰρ καθαρίζεται τὸ ἄγιον, μὴ ἐκείνου κα-
ταργηθέντος.

* Phrasis corrupta videtur.

A apparuerit lux in mundo, (dicente illo : *Ego sum lux mundi*) mundabitur sanctuarium, sicuti dixit, ab ad-
versario ; nequaquam enim mundatur sanctuarium,
nisi illo everso.

SCHOLIA IN DANIELEM.

(Mai, *Scriptorum veterum Collectio nova*, t. I, p. III, p. 29-56, passim.)

ΚΕΦ. Α'.

α. Ἐν ἔτει τρίτῳ βασιλεως Ἰωακείμ. Ἰππο-
λύτου (71). Ταῦτα μὲν οὖν ἡ Γραφή διηγείται, ἵνα
τὴν γεγεννημένην δευτέραν αἰχμαλωσίαν τοῦ λαοῦ
σημάνῃ, ἥνικα μετῴκησθη ὁ τε Ἰωακείμ καὶ οἱ σὺν
αὐτῷ τρεῖς παῖδες ἅμα τῷ Δανιὴλ εἰλημμένοι.

β. Καὶ ἔδωκε Κύριος, κ. τ. λ. Ἰνα μὴ τις ἐκ
προσμίμων ἐντυγχάνων τῇ βίβλῳ, ἰσχυρὶ τῶν λαθόν-
των ἐπιτρέψῃ τὴν λῆψιν καὶ ἀτονίῃ τοῦ προῖσταμέ-
νου, τὸ ἔδωκε τίθησι· καλῶς δὲ καὶ ἀπὸ μέρους·
σωφρονιστήριον γὰρ ἦν ἡ ἀπαγωγή, οὐκ ἀπόπτωσις
παντὸς τοῦ ἔθνους, ἵνα μὴ μετὰ θείας τῆς αἰτίας
γένηται.

γ. Καὶ ἔθετο Δανιὴλ ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.
Ἰππολύτου. Ὁ μακαρίων τὴν διαθήκην τῶν πατέ-
ρων φυλασσάντων, καὶ τὸν διὰ Μωϋσεως δοθέντα νό-
μον μὴ παραδάντων, ἀλλὰ τὸν δι' αὐτοῦ κυρυττόμε-
νον θεὸν φοβηθέντες (sic) οὗτοι αἰχμαλωτοὶ ἐν γῇ ἄλλο-
τρίᾳ ὑπάρχοντες, οὐ βρώμασι ποικίλοις ἠπατήθησαν,
οὐδὲ οἶνῳ ἡδοναῖς ἐδουλώθησαν, οὐδὲ δόξῃ βασιλικῇ
ἐδαλάσθησαν ἀρπαγέντες· ἐτήρησαν δὲ τὸ ἐαυτῶν
ἄγνῳ καὶ καθαρῷ στόματι, ὅπως καθαρὸς λόγος ἐκ
στομάτων καθαρῶν προέλθῃ, καὶ ἀνυμνῇ δι' αὐτῶν
τὸν ἱσχυρόν Πατέρα.

δ. Πείρασον δὲ τοὺς παῖδας σου. Ἰππολύτου.
Διδάσκουσιν οὗτοι μὴ βρώματα ἐπιγεια εἶναι τὰ παρ-
έχοντα ἀνθρώποις κάλλος καὶ ἰσχύον, ἀλλὰ χάρις
θεοῦ διὰ λόγου δωρουμένη. Καὶ μετ' ὀλίγου· Εἶδες
πίστιν παίδων ἀπαράβατον καὶ φόβον θεοῦ ἀμετάθε-
τον· δέκα ἡμερῶν χρόνου διάστημα ἡτήσαντο, ἵνα ἐν
τούτῳ ἐπιδείξωσι μὴ δύνασθαι ἑτέρως ἄνθρωπον
παρὰ θεοῦ κτήσασθαι χάριν, εἰ μὴ τῷ διὰ τοῦ Κυ-
ρίου κηρυττομένῳ λόγῳ πιστεύσωσιν.

ε. Καὶ οὐχ ἐνρέθησαν ἐκ πάντων αὐτῶν ὅμοιοι
Δανιὴλ. Ἰππολύτου. Τούτους μὲν ἐν πάσῃ σοφίᾳ
ὁ λόγος προῆγε, μάρτυρας πιστοὺς ἐν Βαβυλῶνι
δικυμένους· ἵνα δι' αὐτῶν τῶν Βαβυλωνίων τὰ σε-
λεύματα καταισχυθῇ, καὶ Ναβουχοδονόσορ ὑπὸ

(71) S. Hippolyti in Daniele scholia non omnia
a me eduntur, quæ in Vaticano codice occurrunt,
sed ea delecta tantummodo quæ nondum vulgata
fuerunt. Quippe ante me partem edidit insignem
Combesius, nempe ad Susannæ historiam. Parti-
cula item quædam recitata fuerat ab Anastasio Si-
naita quæst. XLVIII; alia rursus a Syncello ed.
Par., p. 218. Quin adeo frustum quoddam profertur
etiam a Corderio Caten. in Ps. tom III, pag. 954;
quæ omnia fragmenta colligit in sua Hippolyti edi-
tione Fabricius. Præter quam quod nonnulla etiam,

B

CAP. I.

V. 1. — *Anno tertio regni Joacim.* Hippolyti.
Hæc enim Scriptura narrat, ut secundam captivi-
tatem populi indicaret, cum in terram alienam trans-
iret Joacim et cum eo tres pueri, simulque Da-
niel, ab hostibus capti.

V. 2. — *Et tradidit Dominus, etc.* Ut nemo ex
exordio quod legit in libro, vi oppugnationum, et
fracto animo propugnationum expugnationem tribuat,
hæc verba et tradidit subjunxit Scriptura : bene
autem et ex parte : correctionis enim causa decreta
fuit transmigratio, non autem ruina totius gentis,
ut non causæ mutatio fieret.

V. 8. — *Proposuit autem Daniel in corde suo.*
Hippolyti. O beati qui testamentum patrum custo-
dierunt, legem a Moyse datam non transgressi,
sed ab eo annuntiatum Deum timentes : hi captivi
in terra aliena non cibis variis seducti fuerunt, ne-
que vini voluptatibus servierunt, neque etiam gloria
regia allecti, in laqueo inciderunt : servaverunt au-
tem os suum castum et purum, ut purus sermo ex
ore puro exeat, et celebret per hoc cœlestem Pa-
trem.

V. 12. — *Tenta nos, obsecro, servos tuos.* Hippo-
lyti. Docent quod non cibi terrestres dant homini-
bus pulchritudinem ac robur, sed gratia Dei, per
Verbum nobis concessa. Et paulo post : Vidisti fi-
dem puerorum invictam, et timorem Dei immutabi-
lem. Temporis moram decem dierum petierunt, ut
in hoc monstrarent non posse aliter hominem a
Deo obtinere gratiam, nisi verbo per Dominum an-
nuntiato credat.

V. 19. — *Non sunt inventi tales de universis, ut
Daniel.* Hippolyti. Hosce quidem in omni sapientia
Verbum deduxit, testes fideles in Babylone exposi-
tos, ut per eos Babyloniorum idola induantur confu-
sione ; ut Nabuchodonosor a tribus pueris vincatur, et

quæ in Hippolyti opere *De Antichristo et fine mundi*
scribuntur, cum ejus commentariis in Daniele
congruunt. Alia olim fragmenta divulgaverat
Broughtonus. Locum præterea quemdam ex Hippo-
lyto in Dan. recitat Eustratius apud Allat. in opere
De purgat. p. 492. Denique ætate nostra vir cl. de
Magistris partem novam scholiorum Hippolyti e
Chisiano famigerato codice cum LXXviorum Da-
nielis interpretatione excitavit. Novissimus ego
tanti doctoris et martyris scriptorum particulas
vindicare in lucem gaudeo. Mai.